

ANKARA ÜNİVERSİTESİ AYAŞ MESLEK YÜKSEKOKULU
ASG 109 SOSYAL GÜVENLİĞE GİRİŞ DERSİ

Öğretim Görevlisi Yusuf Can ÇALIŞIR

DERS PLANI

- **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Yapısı**
 - **Kurumsal Yapı ve Kapsam**
 - **Finansman Yapısı**

⇒Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Yapısı

1. Kurumsal Yapı ve Kapsam

✚ Türk sosyal güvenlik sistemi primli rejim olarak bilinen sosyal sigortalar ile devlet ve gönüllü kuruluşlar tarafından finanse edilen primsiz sosyal güvenlik rejimi (sosyal yardım ve sosyal hizmet) olmak üzere ikili bir yapı üzerine inşa edilmiştir. Ancak primli rejim (sosyal sigortalar) gerek kapsam gerekse sağlanan ivazların düzeyi bakımından diğerlerine oranla daha gelişmiş ve oturmuş bir sistem olduğundan Türk Sosyal Güvenlik Sistemi “sosyal sigortalar sistemi” olarak ifade edilmiştir.

✚ Sosyal güvenlik alanında yaşanan dönüşüm öncesinde, primli rejim sigortalıların istihdam şekillerine göre örgütlenilen üç ana sosyal güvenlik kuruluşu tarafından yönetilmiştir. Bu kuruluşlar; Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK), Emekli Sandığı ve Bağ-Kur’dur. Söz konusu kuruluşlar birbirlerinden bağımsız yapılandırılmış ve aralarında organik bir bağ kurulmamıştır. Ayrıca bağlı olduğu bakanlıklar bakımından da farklılık göstermişlerdir. SSK ve Bağ-Kur Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na bağlı iken, Emekli Sandığı Maliye Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyette bulunmuştur.

✚ Sosyal sigortalar kurumları, yatay ve dikey gelişmelere yönelik politikalarla çeşitli tarihlerde yapılan değişikliklere kapsamaları ve görev alanlarını genişletmiştir. Önceki kısımda da değinildiği gibi, tarım kesiminde hizmet akdiyle süresiz işlerde çalışanların sosyal güvenliği 2925 sayılı kanunla SSK’ya, tarımda bağımsız çalışanların sosyal güvenliği ise 2926 sayılı kanunla Bağ-Kur’a bırakılmıştır. Diğer taraftan; “banka, sigorta şirketi, sanayi ve ticaret odalarında hizmet akdiyle çalışanların sosyal güvenliği de 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nun geçici 20. maddesine göre oluşturulan vakıf statüsündeki özel sandıklara bırakılmıştır. Ayrıca bunlara Emekli Sandığı’na tabi askeri personele ve ek nitelikte yaşlılık, malullük ve ölüm yardımı yapmak üzere 204 sayılı kanunla kurulan Ordu Yardımlaşma Kurumu’nu da” eklemek gerekir.

✚ Türk sosyal güvenlik sisteminde süreç içerisinde yaşanan yapısal gelişmelere rağmen, kapsamlı ve etkin bir sosyal güvenlik sisteminden bahsetmek güçtür. Bu noktada en dikkat çekici durum ise çeşitli gruplar için farklı sosyal güvenlik örgütlerinin bulunmasıdır. Sosyal güvenlik sisteminin bu dağılımından dolayı aynı riskler için farklı prim ödemeleri ve farklı yardım uygulamaları söz konusu olabilmektedir.

✚ Diğer taraftan devlet kurumlarının iyimser tahminlerine göre, temel sosyal sigorta programları toplam nüfusun %80'ini sosyal güvence sağlamaktadır. Ancak işçi ve serbest meslek sahiplerinin sosyal sigorta programlarına yapılan ve yapılacak katkıların tahsilinde önemli ölçüde eksikliklerle ve güçlüklerle karşılaşılması nedeniyle, mekanizma işlevsiz hale gelip mevcut programlara kayıtlı nüfusa emeklilik ve sağlık hizmeti sağlanamadığı belirtilmektedir. Bu dağılım ve işlevsiz yapının olumsuz etkileri Sosyal Güvenlik Kurumu'nun oluşturulmasıyla giderilmek istenilmiştir. Fakat, ilerleyen bölümlerde de değinileceği gibi, sosyal güvenlik sistemine etkin bir işlev kazandırılmamıştır.

2. Finansman Yapısı

✚ Türk sosyal güvenlik sisteminde yukarıda da ifade edildiği gibi primli ve primsiz rejim olmak üzere ikili bir yapı bulunmaktadır. Primli rejimde işçi ve işveren katkılarından oluşmakta, devlet desteği işsizlik sigortası hariç, açıkları kapatmak şeklinde gerçekleşmiştir. Kamu sosyal güvenlik harcamaları da bütçeden ayrılan kaynaklardan oluşmaktadır.

✚ Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi temelde dağıtım (pay-as-you-go) finansman modeline göre işlemektedir. Aktif çalışanlardan ve işverenden alınan primlerin oluşturduğu gelir, mevcut emeklilere veya hak sahiplerine emekli aylığı olarak ödenmektedir. Bu sistemde ödenen prim miktarları ile hak edilen emeklilik aylıkları arasında zayıf bir ilişkinin bulunduğu vurgu yapılmaktadır. Dağıtım esasına göre hizmet sunan bir sistemin sürdürülebilirliği esasında yıllık gelir gider eşitliği varsayımına bağlı olarak öngörülmektedir.

✚ Diğer taraftan, Türk sosyal güvenlik sisteminin temel yapısını oluşturan sosyal sigorta kurumlarının finansman yapısı genel itibarıyla aşağıda sıralanan niteliklere sahiptir:

– *Başlangıçta mevcut üç sosyal sigorta kurumunda da uzun vadeli yaşlılık, malullük ve ölüm sigorta kollarının finansmanı fon esasına göre oluşturulmuştur. Buna göre her nesil kendi ödediği primlerle sosyal güvenlik garantisi sağlamaya çalışacaktır. Ancak bu durum devletin finansmanına bütçeden katkı yapmasıyla dağıtım sistemine dönüşmüştür. Dağıtım metodu, kısa vadeli hastalık, analık ve iş kazaları ve meslek hastalıkları sigorta kolları için de geçerli olmuştur.*

- Sosyal sigorta kurumlarının sigorta kollarının farklı yıllarda kurulması, her sigorta kolu için ayrı prim uygulamasını da beraberinde getirmiştir.
- SSK ve Emekli Sandığı'nda ikili finansman söz konusu olup, sigortalı ve işveren prim ödemektedir. Devlet prim ödeyerek sistemin finansmanına dahil olmamaktadır. (İşsizlik sigortası hariç)
- İkili prim ödemenin geçerli olduğu SSK ve Emekli Sandığı'nda prim ödeme yükümlülüğü ağırlıklı olarak işveren üzerinde olmuştur. Diğer bir ifadeyle toplam prim içinde işveren primlerinin oranı daha yüksek olmuştur.
- Devlet prim ödeyerek sosyal güvenliğin finansmanına katılmamakla beraber, ödenen primlerin vergiden, sosyal sigorta kurumlarının işlemlerinin de vergi ve harçlardan muaf tutulması ve sosyal sigorta kurumlarının yönetim ve personel giderlerinin de büyük oranda devlet tarafından karşılanması nedeniyle önemli bir maliyete katlanmaktadır.
- Son olarak, Türkiye'de sosyal güvenliğin ve özellikle de sosyal sigorta kurumlarının finansmanı için bir sosyal güvenlik vergisi getirilmemiştir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

A. Can Tuncay, **Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform İhtiyacı**, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/4218.pdf>.

Ali Güzel / Ali R.Okur / Nurşen Caniklioğlu (2014), **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Beta Yayınları, Yenilenmiş 15. Bası, İstanbul.

Binhan Elif Yılmaz (2014), **Sosyal Güvenlik Ekonomisi**, Der Yayınları, İstanbul.

Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası (1999), **Sosyal Sigortalarda Yeniden Yapılanma Semineri**, Antalya.

Erdal Gümüş (2007), **Kamu Maliyesi Perspektifinden Sosyal Güvenlik Reform Sürecinin Değerlendirilmesi ve Finansal Geleceği**, 22. Türkiye Maliye Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF,

<http://www.maliyesempozyumu.sakarya.edu.tr/sites/maliyesempozyumu/file/1372373519-22-turkiye-maliye-sempozyumu-pdf.pdf>.

Meryem Koray (2008), **Sosyal Politika**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.

Muzaffer KOÇ, **Sosyal Güvenliğin Kökeni**,

<http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=217&cilt=6&sayi=2&yil=2004>.

Osman Bayrı (2004), **Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılması: Bir Genel Reform Çerçevesi**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler

Fakültesi Dergisi, C:9, S:2, s.229-256, <http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2004-2-13.pdf>.